

Venäjän sotilasdoktriini

Venäjän helmikuussa uudistettu sotilasdoktriini on saanut melko paljon huomiota, ja mikä sinänsä ei ole lainkaan yllättävää, sitä on kommentoitu melko ristiriitaisesti. Venäjällä ajatus on ollut yleistään se, että ensin modernisoidaan talous, joka tukee sotilas- ja ulkopolitiikkaa ja sitä kautta maan kansainvälisen aseman lujittamista. Sitä taas seuraa valtiona vahvistuneen Venäjän vähittäinen yhteiskunnallinen modernisointi. Tosin siitä, miten ja mihin suuntaan yhteiskuntaa pitäisi modernisoida, vallitsee melko erisuuntaisia mielipiteitä. Sama koskee ulkopolitiikkaa, vaikkakin sen suhteen konsensus on suurempi.

Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussen arvioi Venäjän sotilasdoktriinin perustuvan vanhentuneisiin uhkakuviiin, erityisesti mitä tulee siinä esitettyihin arvioihin Naton kehityksestä. Arvion kimmoitti se, että Venäjä määritteli Naton itälaajenemisen ja Naton uudet linjaukset sen globaalista ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöksiin sitoutumattomasta itsenäisestä sotilaallisesta toimintavapaudesta yksiselitteisesti sotilaalliseksi uhaksi. Tosin samaan hengenvetoon molemmiin puolin on korostettu Georgian sodan jälkeen jäädytettyjen suhteiden palauttamista ja ryhdytty etsimään mahdollisuuksia laajempaan yhteistyöhön. Niitä haetaan ennen kaikkea kansainvälisen ”terrorisminvastaisen taistelun” ja Afganistanin sodan suunnalta.

Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, että Venäjän uudessa opissa Kollektiivisen turvallisuussopimuksen järjestö (CSTO), jonka Venäjä on solminut Valko-Venäjän, Armenian, Kazakstanin, Kirgisian, Tadžikistanin ja Uzbekistanin kanssa, sekä Shanghai-yhteistyöjärjestö (SCO) ovat saaneet ehkä jopa aiempaa tärkeemmän

merkityksen. Doktriinin mukaan CSTO-sopimus tarkoittaa kollektiivista puolustusvelvoitetta. Näin Venäjä haluaa demonstroida, että sillä on oma sotilasliitto, jolla on Naton artiklaa 5 vastaava kollektiivisen puolustuksen velvoite.

Uutta sotilasdoktriinia on arvosteltu myös siitä, että sen lähtökohdat ovat hyvin perinteiset, eikä siinä kiinnitetä huomiota laajennetun turvallisuuden kysymyksiin. Toisaalta on huomattava, että se ei sisällä ydinaseiden ensikäytön oppia, kuten 1993 versio, eikä myöskään ennaltaehkäisevän iskun periaatetta, jolla mm. Yhdysvallat on perustellut hyökkäystään Irakiin ja Afganistaniin.

Tätä ei voi kuitenkaan tulkita niin, etteikö Venäjä olisi valmis käyttämään asevoimiaan rajojensa ulkopuolella. Siihen se varaa mahdollisuuden useissa eri tilanteissa. YK:n peruskirjaan vedoten sellainen tilanne olisi välitön sotilaallisen hyökkäyksen uhka Venäjää vastaan, jolloin Venäjä toteuttaisi ”ennaltaehkäisevän” hyökkäyksen rajojensa ulkopuolelle.

Ydinaseet taas kuuluvat Venäjän sotilasdoktriinin ytimeen. Niiden avulla se ilmoittaa kompensoivansa armeijansa heikentynyttä toimintakykyä. Ydinaseita ollaan valmiita käyttämään paitsi vastauksena ydinasehyökkäykseen, myös muiden joukkotuhoaseiden muodostamaa uhkaa vastaan. Siksi Venäjän tavoitteena on ylläpitää ydinaseiden osalta ”kauhun tasapainoa”, jonka säilyttämiseksi se vastustaa sekä uusien ohjustorjuntajärjestelmien kehittämistä (avaruuden militarisointi) ja ohjusten sijoittamista rajojensa läheisyyteen (Puola ja Romania) sekä katsoo välttämättömäksi estää uusien ydinasevaltioiden synnyn. Ydinaseiden leviämisen ja vääriin käsiin

joutumisen estämisessä sen, Yhdysvaltojen ja muiden johtavien suurvaltojen intressit yhtyvät sellaisten valtioiden kuin Iranin, Pohjois-Korean ja Pakistanin suhteen. Pakistan kuuluu Afganistanin ohella Venäjän eteläiseksi rintamaksi määrittelemään turvallisuuden pääsuuntaan.

Paljon huolta herättänyt seikka on Venäjän ilmoitus omien intressiensä ja kansalaistensa turvallisuuden puolustamisesta rajojensa ulkopuolella tarvittaessa myös asevoimin. Entisen Neuvostoliiton alueen itsenäistyneiden valtioiden, joissa elää miljoonia Venäjän kansalaisia, näkökulmasta kyse on todellisesta potentiaalisesta sotilaallisesta uhasta.

Venäläisten kommentaattorien inhorealistinen vastaus tähän on ollut se, että kyse ei ole sen erityisemmästä linjauksesta kuin mitä Yhdysvallat on käytännössä toteuttanut hyökätessään useisiin muihin maihin ”terrorismin vastaisen sodan” nimissä, tai Ranskan puolustaessa asevoimin kansalaistensa turvallisuutta entisissä siirtomaissaan. Vaikka tämä on tietenkin totta, se tuskin rauhoittaa Venäjän naapureiden huolta, eikä se myöskään lisää alueen vakautta.

Venäjän sotilasdoktriini näkee ulkoisiksi uhkiksi, paitsi Naton muodostaman potentiaalisen sotilaallisen uhan, myös siihen kuuluvat maat, joiden kanssa sillä ei ole rajasopimuksia. Lisäksi se listaa uhkakuviin Venäjän alueella toimivat ja sen alueellista yhtenäisyyttä horjuttavat separatisti/terroristiryhmät, jotka ainakin osassa tapauksia saavat tukea myös maan rajojen ulkopuolelta. Tässäkin pääongelman muodostaa Venäjän näkökulmasta etelä, Kaukasian alue ja Keski-Aasian entiset neuvostotasavallat, joissa Venäjä näkee vaarana ääri-islamististen liikkeiden leviämisen, erityisesti jos talebanit palaisivat valtaan Afganistanissa. Toinen Venäjää koskeva ongelma Afganistanissa on se, että se tuottaa noin 80 % maailmalla kulutetusta heroiinista, ja Venäjällä taas käytetään nykyään peräti 21 % tästä maailmalle leviävästä heroiinista. Myös siksi Venäjän mielestä länsimaiden onnistuminen Afganistanissa on sen oma etu. Siitäkin

huolimatta, että Venäjä on useissa yhteyksissä ilmaissut epäilyksensä sotilaallisen ratkaisun mahdollisuudesta Afganistanissa.

Venäjä näkee Afganistanin sodan avaavan sille kuitenkin tilaisuuden vahvistaa omaa asemaansa lännen strategisena kumppanina. Ulkoministeri Sergei Lavrov on rinnastanut suoraan Naton Afganistanissa ja CSTO:n Keski-Aasiassa Afganistanin vastaisilla rajoilla toimivat joukot. Venäjä onkin ehdottanut CSTO:n ja Naton yhteisen Afganistanin strategian laatimista. Pääsihteeri Rasmussen puolestaan näyttää tarttuneen ainakin ehdotuksen konkreettista yhteistyötä koskeneeseen osaan. Hän on pyytänyt venäläisiä toimittamaan Kabuliin AK-47 kalašnikoveja, ammuksia ja muuta venäläistä aseistusta sen lisäksi, että Venäjä osallistuu jo nyt sotatoimien tukemiseen mm. logistiikkayhteistyöllä.

Näyttää siltä, että pidemmällä tähtäimellä Venäjä laskee Naton ja länsimaiden tarvitsevan sen panosta myös globaaleissa operaatioissa ja terrorisminvastaisessa taistelussa, mikä taas vahvistaa Venäjän kansainvälistä asemaa. Afganistanin sota voisi Venäjän näkökulmasta katsoen toimia tällaisen yhteistyön avaajana, vaikka Venäjä ei ole itse sotaan joukkojaan tarjonnutkaan. CSTO:n roolin vahvistaminen tunnustettuna sotilasliittona taas lujittaisi Venäjän otetta sen omaksi etupiirikseen määrittelemillä alueilla ja antaisi sille myös yhden kordin lisää neuvotteluissa uudesta eurooppalaisesta turvallisuusarkkitehtuurista.

Helsingissä 3.3.2010



Markku Kangaspuro